

Intervju: dr. Nikola MORAVČEVIĆ

SRPSKA KNJIŽEVNOST JE JEDNA, BEZ OBZIRA ODAKLE SE PIŠE

Naučni rad dr. Nikole Moravčevića obuhvata preko dvesta književnih eseja i kritičkih prikaza iz oblasti ruske i srpske književnosti štampanih u desetak zbirki eseja, u nekoliko vodećih enciklopedija i u velikom broju književnih časopisa u SAD i Kanadi.

Za svoj istorijski roman 'Albion, Albion' dr. Moravčević je dobio nagradu Rastko Petrović, koja se dodeljuje najboljem srpskom piscu iz rasejanja, za prozno delo.

Počasnici je doktor Vroclavskog univerziteta u Poljskoj. Bio je osnivač i šef odseka Slavistike, na kome je i program Katedre za srpski jezik i književnost, na Ilinojskom Univerzitetu u Čikagu (1968-81). Potom je bio Prorektor pomenutog univerziteta, kao i Direktor Uprave za univerzitetski razvoj (1981-88). Petnaest godina (1980-94) je bio glavni urednik jedinog naučnog časopisa u Americi posvećenog srpskoj kulturi, Serbian Studies, a od 1991. godine član je Krunskog save-ta NJ. K. V. Prestolonaslednika Aleksandra II Karađorđevića.

Njegov drugi roman Svetlost zapada, izašao je u izdanju Prosvete prošle godine i naišao na veoma dobar prijem publike u matiči.

Razgovaramo sa dr. Moravčevićem o njegovom životu, uspešnom akademskom radu i njegovim knjigama.

Vaš prvi roman "Albion, Albion" koji je štampan u Beogradu naišao je na odličan prijem publike i kritike, za kratko vreme doživeo je dva izdanja i dobio nagradu "Rastko Petrović" priznanje koje se dodeljuje najboljem piscu iz rasejanja.

Roman "Albion" je interesantno delo što se tiče njegove geneze. Počeo sam da ga pišem '87 godine na engleskom jeziku, a tu originalnu verziju i sada imam. Pregovarao sam tada o izdanju tog romana sa jednom poznatom izdavačkom kućom iz Njujorka kojoj se rukopis tog dela dopao. Tema romana je raspad Kraljevine Jugoslavije, njeni odnosi sa ratnim saveznicima, ko je kome u toku Drugog svetskog rata šta učinio i zašto. Ali, na žalost, završetak tog romana se podudarao sa novim raspadom Jugoslavije. Tada su me urednici te kuće pozvali i rekli mi da se zbog drastično promenjene političke situacije u Jugoslaviji, za šta su uglavnom u svim medijima sveta bili optuženi i satanizovani Srbi, oni plaše da će i pored toga što im se roman sviđa, on sigurno dobiti negativne recenzije u Njujork Tajmsu. A pošto bi troškovi štampe tog dela bili zamašni, došli su do odluke da im se štampanje tog dela u obliku u kome je napisano, na kraju ne bi isplatilo. Ali, predložili su mi i neke promene koje bi po njihovom mišljenju nekako spasle. Kad sam otišao na sastanak sa urednicima sugerisali su mi da mog glavnog junaka, oficira jugoslovenske kraljevske vojske, Srbina, koji 1941. godine beži u Egipat da se pridruži saveznicima, a na kraju rata beži od saveznika u Švajcarsku, jednostavno promenim u Jevrejina koji na kraju rata beži u Izrael. Naravno, nije mi padalo na pamet da tako nešto uradim sa ovom knjigom, jer je poenta romana upravo u tome da su saveznici izigrali Jugoslaviju. To potvrđuju i sve istorijske činjenice, jer je roman baziran na istinitim događajima i potvrđenoj i verodostojnoj istorijskoj građi. U romanu glavni junak 1941. godine beži

podmornicom "Nebojša" u Aleksandriju i priključuje se saveznicima. Britanci, u čijoj je službi u toku rata, ga bacaju padobranom u crnogorski štab Draže Mihajlovića. Posle mnogo ratnih peripetija i razočarenja na tlu Jugoslavije, on se pred kraj rata vraća u Italiju, a odatle, ogorčen savezničkom bezobzirnošću, beži iz britanske vojske u Švajcarsku i time se radnja romana završava.

Junak je samo delimično izmišljena ličnost, jer se deo toga što se njemu dešava u ratu podudara sa događajima iz ratne biografije gospodina Jovana Trbojevića uglednog ugostitelja iz Čikaga.

I pošto predlog iz Njujorka o promeni teze romana nisam hteo da prihvatim, seo sam, preveo roman na srpski, i odneo ga u Beograd.

Vaš drugi roman, koji je izašao prošle godine u Beogradu, nosi ironičan naziv "Svetlost zapada". Tematski je, kao i prvi, vezan za Srbiju i raspolaže sa brojnim istinitim podacima.

Naslov jeste ironičan, jer se zna šta nam je Zapad uradio. Ova knjiga nije nas-tavak "Albiona", i tematski je samostalna. I glavni junak ovog romana je delimično izmišljena ličnost, usadena u vrtlog istorijs-ki verodostojnih događaja. On je poznati univerzitetski profesor srpskog porekla koji se, za vreme ovog poslednjeg raspada Jugoslavije, sticajem okolnosti uključuje u rad UN kao savetnik Butrosa Galijsa. Butros Gali je u stvari imao takvog savetnika, brazilskog diplomatu Serđio de Mela, koji je kasnije poginuo u Iraku. Međutim ja u romanu nisam išao po biografiji ove ličnosti. Moj izmišljeni junak učestvuje u svemu što se radi u UN, počevši od toga kako se odvijaju stvari na terenu u toku bosanskog rata, a onda i na Kosovu, sve do početka bombardovanja. Na kraju i on duboko razočaran napušta UN i vraća se svojoj profesiji.

Zato što me je kao i svakog Srbina, bolelo žalosni raspad naše države, počeo sam još u jeku događaja da sakupljam arhivsku građu za roman istorijskog tipa koji bi govorio o raspadu druge Jugosla-vije.

Mnogo mi je vremena trebalo za prikupljanje relevantnih podataka, mada su mi puno pomogli memoari raznih inostranih učesnika u proteklom ratu. Nešto materijala sam pronašao u raznim bibliotekama, ali ponajviše u arhivi Ujedinjenih Nacija, koje su suštinski centar zbivanja svega značajnog što se dešava u ovom romanu. Nisam zadržati nacionalista, ali svi znamo da postoji mnogo fakata koji pokazuju da je celokupni raspad Jugoslavije nepravedno prikazan na zapadu, time što su samo Srbi za sve i svašta optuživani. Dovoljno je da čovek pogleda samo statističke podatke u arhivi Ujedinjenih Nacija, pa da tu nepravdu jasno vidi.

UN su na početku rata utvrdile da u Bosni ima 44% muslimanskog stanovništva, 32% pravoslavnog ili srpskog i 18% katoličkog ili hrvatskog. Kad se i UN procena od oko 22 hiljada mrtvih u tom ratu podeli po etničkom ključu, dolazi se do podatka da su 43% mrtvih u bosanskom ratu bili Srbi, 34% Muslimani i 16% Hrvati. Što jasno pokazuje da su procentualno govoreći Srbi u tom ratu izvukli najdeblji kraj. Pošto je očigledno da je sve te Srbe neko morao pobiti, jer nije moguće da su se oni sami poubijali, kako je moguće sasvim nekritično prihvatiti optužbu da su samo oni agresori koji su se divljački izivljavali nad drugima. Ali na zapadu se i dan danas pominje samo Srebrnica i ništa drugo. Ja u ovom romanu časno pišem i o Srebrnici, ali mi teško pada kad vidim da niko na Zapadu i ne pominje da su snage Nasera Orića pre srpskog upada u tu enklavu popalile oko 80 srpskih sela u okolini Srebrnice i pobile preko dve hiljade srpskih civila, staraca, žena i dece.

I ovaj roman je naišao na dobar prijem i veliko interesovanje kod naše publike, a izdala ga je "Prosveta", da li ste Vi zadovoljni plasiranjem vašeg dela?

Roman je izašao pre godinu i po dana. Ja nisam sasvim zadovoljan tehničkom obradom knjige u Prosveti, jer sam književni purista, a njihovo izdanje nije bez nekih tipografskih grešaka. Knjiga jeste odlično primljena kod čitalačke publike u

Beogradu, ali do sada niko od naših poznatih književnih kritičara nije o njoj napisao nikakvu recenziju.

Koja će biti sledeća tema kojom ćete se baviti?

Sad pišem roman o Despotu Stefanu Lazareviću, o Srbiji posle Kosova, o srpsko-turskim odnosima. Takođe planiram da objavim zbirku mojih izabranih eseja iz srpske i ruske književnosti, koji su pisani na engleskom jeziku. Tokom svoje duge akademske karijere objavio sam preko stotinu književnih eseja po raznim stručnim publikacijama, tako da sam odlučio da nešto od toga izdam u jednoj zbirci. Knjigu će objaviti "Stubovi kulture" u Beogradu.

Da li vam je sada pisanje glavna preokupacija?

Da i zato se sada osećam najbolje u životu, jer ono što radim ne zavisi ni od koga, a radim ono što volim. Mnogi kažu da sam trenutno vodeći srpski prozni pisac iz dijaspore. Ja ne znam šta to znači, jer je za mene srpska književnost jedna, bez obzira da li neko piše u Beogradu ili Čikagu. U novije vreme sam se nosio mišlju da možda nešto napišem i o međuratnom periodu naše monarhije, jer sam po ubeđenju monarhista, a i u stalnom sam kontaktu sa Princem Aleksandrom Karađorđevićem još od 1972 godine. Ja sam i član njegovog Krunskog saveta.

Apstraktno govoreći, voleo bih da se srpski narod vrati svojoj monarhističkoj tradiciji, ali za to, nažalost, sada ne vidim mnogo entuzijazma u zemlji. No ja se ipak i dalje zanosim tom idejom. Što se tiče pisanja planiram da knjigu o Despotu Stefanu Lazareviću završim do iduće zime. Imam nekih ideja i za kasnije, ali se o specifičnoj temi još nisam odlučio. Volim da putujem. Često idem u Srbiju, i imam dobre i redovne odnose sa vodećim književnicima tamo.

Koliko stižete da pratite tekuću književnu periodiku kod nas?

Ne tako puno, jer nemam vremena. Sa velikim brojem poznatih pisaca sam u jako dobrim odnosima, tako da na primer znam šta pišu Vida Ognjenović, Svetlana Velmar Janković, Matija Bećković, Milorad